

GISTEREN EN HEDEN.

„En dat is dan zeker de trouw en de liefde, die hij mij beloofd heeft op onze trouwdag! Maar zóó zijn ze, de mannen! Onoprecht en huichelachtig. Ze zoeken alleen het hunne, en als ze dat hebben, dan kan een arme vrouw verder zelf zien, hoe ze er komt. O, ik wilde, dat ik hem nooit, nooit gezien had.”

En opnieuw stroomden de tranen over het toornig gelaat van de jonge vrouw, die uit een klein venster naar de grauwe donkere lucht zat te staren.

Het regenwater viel drop voor drop van het dak in de regenton. En drop voor drop vloeiden de tranen langs Greta's wangen. Greta rekende zichzelf dien avond onder de ongelukkigste menschenkinderen, die er op Gods aardbodem rondloopen. „Waarom kon Andries dan van avond ook niet eens zoo lief zijn, om thuis te blijven? Hij weet, hoe ik den geheelen dag naar hem verlangd heb. Waarom begrijpt hij mij ook nooit? Waarom heb ik mij zoo bedrogen in dezen man? Waarom . . . .”

„Greta, waarom heb je geen licht op? Het zou mij niets bevallen, zoo in het donker te zitten. Zuinig ben je, dat moet ik zeggen! Maar wat — heb je ge . . . huild?”

Het was Lize, de buurvrouw en schoolvriendin van Greta, die aldus sprekende binnenkwam. Waarom zou ze ook 's avonds niet eens naar deze en gene toegaan, om wat te praten! Lieve tijd, als men dat niet kon doen! Met je man kun je toch niet alles bespreken, wat je op 't hart hebt. De man begrijpt zoo vele dingen niet. Haár Frits tenminste had van de zoogenaamde „vrouwenvraagstukken” evenveel verstand als haar kleine Jojo.

„Laat mij met rust, Lize. Je moet je arm niet om mij heen leggen.”

„Wat scheelt er dan toch aan, Greta? Spreek toch. Gedeelde smart is halve smart.”

„Ja, die spreuk ken ik. En vroeger geloofde ik, dat ze waar was.”

„Wat ben je zwartgallig. Heb ik je misschien iets misdaan?”

„Jij? Neen *jij* niet.”

„Dan is het zeker, omdat Andries weer uit is!”

„Laat hij maar blijven, waar hij is.”

„Ik weet heusch niet, hoe ik het vandaag met je heb. Je weet toch heel goed, dat mijn man ook geen engel is. Maar toch zouden we elkaar niet graag missen. Vanavond bijvoorbeeld, heeft hij mij nog een pond heerlijke druiven meegebracht.”

„Ik wil geen druiven.”

„Ik wel. Ik kan je verzekeren, dat ze zoo zoet waren als honing.”

„Hij moet thuisblijven; dat moet hij! En niet driemaal per week naar de vergaderingen gaan, waar ze toch niets uitvoeren. Geld uitgeven, naar hoogdravende woorden luisteren en schelden, dat doen ze daar. En alles blijft toch bij het oude! Het kan zijn, dat er iets goeds in die socialisten zit, maar terwijl hij naar de vergaderingen gaat, laat hij intusschen zijn kind bijna zonder schoenen loopen. Spoedig zullen ze nu loonsverhooging krijgen. Maar wat geef ik daar om, als er toch geen gezelligheid in huis is.”

Opgewonden en haastig waren deze woorden gesproken. En de toon was hard geweest.

„Zie je wel, dat ik gelijk had. Maar je bent toch een beetje dom, Greta. Als ik zoo deed, kon ik mij wel den geheelen dag ergeren. Mijn Frits is zelfs tweede voorzitter van de vereeniging. In 't begin is het mij ook wel eens wat hard gevallen, maar nu . . . !”

„Nu, wat doe je dan nu?”

„Wel, de avonden, dat mijn man uit is, gebruik ik voor mijzelf. Van af het begin heb ik me het niet zóó voorgesteld, dat men met geen anderen man een woord mag spreken, als men eenmaal getrouwd is.”

„Hoe bedoel je dat, Lize?”

„Begrijp je dat niet? Wel, ik maak er in 't geheel geen gewetenszaak van, om met mijn vroegeren speelkameraad Julius Reinhard een beetje te babbelen, wanneer we elkaar ontmoeten. Frits heeft er ook niets op tegen, dat ik met hem ga wandelen . . . .”

„Maar Lize!”

„Nu, waarom niet? Moet je daar zoo van schrikken?”

„Ik weet niet, hoe ik je vanavond vind.”

„Een beetje vroolijk! Dat past goed bij jouw neerslachtigheid. Weet je wat, Greta, ga met mij mee, dan drinken we samen gezellig iets verwarmends. Ik heb nog wel wat huishoudgeld over. Onze mannen komen toch niet vóór twaalf uur thuis.”

„Laat mij met rust, ik mag niet.”

„Natuurlijk mag je niet, stijfkopje, maar tegen mij behoef je niet zoo stijfhoofdige te zijn. Wees dat maar tegen je huisheer, als hij vannacht thuiskomt. Kom, ga met me mee.”

„Neen, ik doe het niet.”

„Er is niets met je te beginnen vanavond! Maar zooals je wilt. Veel plezier in de eenzaamheid!” Weg was ze.

Greta stak nu de lamp aan, en keek toen naar haar slapend kind. Hoe rustig lag het kereltje daar! Wat gloeiden zijn wangetjes heerlijk! Neen, men zag het hem niet aan, dat zijn vader een bleeke mijnwerker was. Liefkoosend streek zij met de hand over het blonde krulhaar. *Mijn jongen . . . !* Meteen moest ze weer aan haar man denken. Op dit oogenblik zaten ze weer bij elkaar, om elkander warm te maken en het hoofd op hol te brengen met die domme politiek, en het nog dommer algemeen kiesrecht. Wat ze er aan hebben? Werken moesten ze toch alle dagen. En de avondrust zou Andries zoo goed gedaan hebben, daar hij toch 'smorgens vroeg weer aan den arbeid moest. Greta merkte het niet, dat het bittere gevoel langzamerhand uit haar hart verdween.

De jongen was er de schuld van; de lieve slapende krullebol. „Maar neen,” dacht ze toen weer. „Trotseeren wil ik hem toch een beetje, omdat hij bij het avondeten zoo vervelend was, zoo grof! Hij moet voelen, hoe men zijn vrouw, die het toch zoo goed meent, behandelen moet.”

Nu nam zij een jas van haar man onderhanden, om die te naaien. Onderwijl dacht ze aan Lize.

Wat was die veranderd bij vroeger! Ze waren samen lid geweest van een jongedochters-vereeniging, maar dat was lang geleden. Nu wilde ze niets meer hooren over den godsdienst. „Het is niets dan huichelarij,” was haar meening.

Sinds Lize zoo was beginnen te spreken, was ze geheel veranderd. En meermalen vreesde Greta voor haar. Neen, zóó wilde ze niet zijn. Al is men dan niet vroom, rechtschapen en braaf moet men toch blijven. Zooals vader en moeder ook waren . . . .

Zij liet het hoofd in de hand rusten. Moeder was al lang dood. Moeder was ook niet vroom geweest, tenminste niet zoo bijzonder vroom. Maar zij had drie dingen gehad, die vader steeds in haar geprezen had. Ze *sprak* nooit van iemand kwaad, ze *deed* nooit iemand kwaad, en ze liet zich ook nooit iets kwaads van iemand *zeggen*. Doch toen ze op haar sterfbed lag, zei ze, dat ze niets goeds in zichzelf vond. — Neen, een farizeër was moeder niet . . . .

Buiten gierde de storm. Juist sloeg de klok tien uur. Nu deed Greta de lamp uit en begaf zich ter ruste.

Zacht ademde het slapende kind in zijn bedje. Hij hoorde het gieren van den wind in den schoorsteen niet, doch het klonk Greta zoo angstig in de ooren. En nóg kwam Andries niet.

Hoe lang zij geslapen had, wist ze niet. Maar ze had zóó angstig gedroomd, dat ze er van wakker geworden was. Zij moest over een breed water heen, maar o, het zag er zoo donker, zoo zwart uit. Er was slechts een smalle plank, die als brug diende. „Je moet er over heen,” zei Andries tegen haar. „Ik durf niet, ik ben duizelig,” was het antwoord. „En je zult, zeg ik je,” had Andries geroepen. En hij zag er zóó woedend uit, dat

Greta er bang van werd. Toen zij nog steeds bleef aarzelen, pakte hij haar bij den arm, en liet haar vóór zich uit loopen. En toen gingen ze samen over de plank, stap voor stap. Het water onder hen, begon al hooger en hooger te stijgen. Reeds bereikte het schuim der golven haar voeten, en toen wankelde de plank. Het angstzweet brak haar uit. Zij wilde roepen, Andries . . . , maar de woorden stokten haar in de keel. — Eensklaps schreeuwde ze het uit, en . . . ontwaakte.

Greta voelde, dat werkelijk het angstzweet op haar voorhoofd parelde. Het bed naast haar was nóg leeg. Opnieuw kwam de bitterheid in haar op. Dacht hij dan in 't geheel niet meer aan zijn vrouw? Was er geen vonkje liefde meer? Zij barstte in tranen uit.

Doch hoor! Daar knarst de huisdeur. Buiten slaat een klok.

Eén uur . . . .

„Goeden avond, Greta.”

Geen antwoord. Neen, hij was het niet waard! 's Nachts om één uur!

„Geef je mij geen antwoord? Ook niet als ik je vertel, dat wij overwonnen hebben, dat wij 25 % . . . .”

„Laat mij slapen.”

„Dat kun je nog lang genoeg, Greta. Kom, wees niet boos. Wij hebben een prachtige loonsverhooging gekregen.”

„Het kan me *niets* schelen.”

„Stijfhoofdje.”

„Het is één uur.”

„Nu? Wat zou dat? Dat is toch zoo erg niet. Wanneer moet de arbeider anders tijd vinden, om zijn belangen te bespreken?”

„Ik wil slapen!”

„Maar ik heb nog geen slaap. De verkiezing voor den gemeenteraad is óók goed afgelopen. Als het zóó door gaat, hebben spoedig alleen de mannen van het volk het roer in handen.”

Nu volgde geen antwoord meer.

„Ben ik je geen goeden nacht waard?”

„Goeden nacht.”

„Hoe koud! Nu, slaap maar lekker. Morgen is het weer vroeg beginnen.”

Den volgenden morgen was Greta eenigszins verbluft. Toen zij wakker werd, was zijn bed reeds leeg. Stil was Andries opgestaan, en had haar niet gewekt. Kon zij daarom kwaad op hem zijn? Op tafel had hij een briefje achtergelaten, waarop hij met potlood had geschreven:

Dat moppren, dat moppren, dat is niet naar mijn zin;
Veel liever kuste ik 's morgens mijn lieve zielsvriendin.
Maar wil je slapen, wel, mij goed,
Ik ga aan 't werk, met frisschen moed.
Dat moppren, dat moppren, dat is niet naar mijn zin.

Greta moest er om lachen. Hij meent het toch goed, al is hij soms niet zoo gezellig.

Nu liep ze naar het venster. De storm had den hemel schoongeveegd; slechts een paar grauwe wolkjes dreven er nog. Scherp stak de zwarte rook, die uit de schoorsteenen kronkeide, tegen de heldere lucht af.

„Het zal een mooie dag worden,” sprak zij in zichzelf, toen zij de luiken vastzette. Ze zou vandaag ook niet meer boos op hem zijn, dat voelde zij. En vandaag bleef hij den heelen avond thuis.

Daar werd de kleine wakker. Nog een beetje slaapdrongen wreef hij zich de oogen uit, terwijl hij de rose lipjes om een morgenkus een weinig naar voren stak.

„Morgen Hansje.”

„Morgen moesje.”

„Wat heb ik lang geslapen. Waarom is vader al weg?”

„Omdat . . . hij vroeg aan 't werk moest.”

„Komt hij dan ook vroeger thuis?”

„Misschien, Hansje.”

Den geheelen tijd praatten die twee met elkander voort. Langzamerhand keerde een gevoel van geluk in het

moederhart terug. Wat is het toch heerlijk voor een moeder een gezond kind te hebben!

Uren lang kon Hansje met zijn bouwdoos bezig zijn. En ook nu was hij spoedig geheel in zijn spel verdiept.

„Moesje, kijk eens. Daar is de schacht van de mijn, en hieronder zijn de mijngangen. Daar werkt vader.”

Hij had een klein doosje, dat hij met stukjes steenkool vulde, en op en neer in de schacht liet.

„Moesje, waarvoor worden toch al die kolen gebruikt?”

„Juist wilde Greta antwoorden, toen de deur met een ruk geopend werd. Een mijnwerker met ontsteld gelaat trad binnen.

„Om Gods wil, wat is er, Meininger?”

„Is je man met de morgenploeg naar beneden gegaan?” vroeg hij buiten adem.

„Mijn man, ja, hij is . . . . wat is er?”

De kolenschop ontviel aan haar bevende handen. En opeens begon de grond onder haar voeten te wankelen, net zooals vannacht die plank in haar droom.

Nog juist kon de stoere mijnwerker haar opvangen. Door haar bleek gelaat met water te besprenkelen, bracht hij haar spoedig weer bij.

„Een mijnramp?” schreeuwde zij nu.

Hij knikte met het hoofd. Een oogenblik was het daarop stil.

Greta had haar gezicht in de handen verborgen. Doch opeens begon de kleine jongen te schreien, terwijl hij uitriep: „Vadertje, vadertje.”

Hij had alles begrepen.

Nog doodsbleek van schrik zat de arme vrouw den Jobsbode aan te staren.

„Wat is er gebeurd?” vroeg zij eindelijk bijna onhoorbaar.

„De mijn is overstroomd.”

„O God — is het mogelijk?”

„Men werkt met koortsachtigen ijver om te redden, maar . . . .”

„Opeens springt zij op en loopt het huis uit. Het kind volgt zijn moeder schreiend. Wáár ze ook heen kijkt, ziet ze weenende vrouwen, die naar de plaats des onheils ijlen.

Een reusachtige menschenmassa verdringt zich daar. Aangrijpende tooneelen worden er afgespeeld. In onmacht gevallen vrouwen worden weggedragen. Een jong meisje is door den plotselingen schrik krankzinnig geworden. Ze is bruid, en zou juist de volgende week trouwen.

„Die arme Anna Saarbrug,” sprak een stem achter Greta. „Haar bruidegom is ook in gang drie.”

In gang drie! Daar werkte ook haar Andries.

„Wat is er gebeurd in gang drie?” riep ze.

„Geheel afgesloten!”

Een luide gil volgde op dit ontzettende bericht.

„Kalm blijven!” sprak een politieagent.

Kalm blijven, wanneer het liefste, dat je hebt, je ont-nomen wordt!

Ja, het *liefste*. Hoe lief had zij haar man!

Daar liggen enkele vrouwen en een grijsaard op de knieën. Zij bidden. Zou dat helpen?

Ook Greta knielt neer, en bidt: „Almachtige God, help, red!”

Nu worden de eerste dooden naar boven gebracht. Verschrikkelijk zijn hun aangezichten verbrand! Slechts één hunner herkent men aan zijn verlovingsring. Opnieuw daalt de reddingsbrigade neer.

Een, twee, drie uren verlopen. Alle dooden zijn nu herkend. Andries is niet onder hen.

Het wordt middag. Haar kind verlangt naar eten. Greta zelf kan geen stukje brood naar binnen krijgen. Op de tafel ligt nog het papiertje van haar man.

„Geen afscheid genomen!” steunt de arme vrouw. En voor haar bed zinkt ze op de knieën. O, als ze hem nog maar éénmaal gezond en wel terug had, nooit, nooit zou ze meer . . . .

In haar huwelijk had ze zich niet meer om God bekommerd. En toch had ze in haar jeugd ondervonden, dat Hij een levend, een verlossend God is.

„Mijn God — verhoor mij. Red, — geef mij mijn man weder. Ik roep U aan in mijn nood — ik zal U ook prijzen,” bidt ze.

„Juist op dat oogenblik kwam Lize binnen.

„Bid je, Greta. Wat zal je dat helpen?”

„Laat mij met rust, Lize.”

„Rust zul je wel niet krijgen vandaag, ik ook niet. Frits is ook nog niet boven . . .”

„En dat zeg je zóó kalm?”

„Nu, waarom zou ik uren lang huilen? Dat helpt toch niets. Leeft hij, dan is het goed, en zoo niet . . .”

„Lize, heb jij je man liefgehad?”

„Nu, stil maar, hoe sprak je gisterenavond zelf?”

„Ja, gisterenavond. Daar heb ik nu bitter berouw over.”

„Zie je wel, stijfkop.”

„Lize, laat me alléén.”

„Ook goed, als je mij niet gebruiken kunt.” En meteen ging ze heen en sloeg de deur hard achter zich dicht.

„Moedertje, zullen we nog eens bidden,” vleide haar kind.

„Ja, maar hoe weet je, dat men bidden moet?”

Daar knielt het goudblonde ventje neer, en fluistert met een zacht stemmetje: „Lieve Heere Jezus, help Vadertje! Amen.”

Lang blijft Greta voor het bed geknield liggen. Zij kan niet opstaan. Zij wil hier wachten, tot men haar tijding brengt.

Het begint langzamerhand te schemeren, maar zij merkt het niet. Daar wordt de deur geopend. Zij krimpt inéén van schrik, want nu komt het verschrikkelijke. Daar wordt een hand zacht op haar hoofd gelegd, en . . . „Greta,” fluistert de stem.

„Andries,” roept zij uit. Is het een droom? Neen, daar staat hij voor haar, het gelaat pikzwart door den rook, maar hijzelf ongedeerd.

En nu vallen zij elkander in de armen, en omarmen elkander lang en innig, zonder een woord te spreken.

„God zij geprezen, Andries.”

„Ja, Gode zij dank, Greta. Hij verhoort het gebed.”

„En scheelt je niets?”

„Neen niets. Ik ben gezond. Een verschrikkelijken dag heb ik doorgebracht. Maar één ding heb ik geleerd. Ik kan weer bidden.”

„Ik ook, Andries.”

„In het aangezicht des doods valt al het andere weg. Je kent den meesterknecht. Hij heeft geweend en gebeden als een kind. En toen wij daarop hoorden, dat onze kameraden trachten ons te bevrijden, togen wij met den moed der wanhoop ook zelf aan 't werk. „Jongens,” zeide de oude Weegman, „wij komen hier niet uit, als we niet bidden. God moet helpen, anders is alles hopeloos.” En toen zijn we allen op de knieën gevallen. En daarna hebben we drie uur achtereen gegraven, zóó hard, dat onze handen bloedden. En nu ben ik weer hier.”

Als in de bruidsdagen vleide zij haar hoofd tegen hem aan, en fluisterde: „En ben je nu niet boos meer op mij om vannacht?”

„En jij?”

„Ach, hoe dom is het toch, hoe dom, als men elkander niet voortdurend liefheeft.”

„En als men niet voortdurend tot God bidt!”

„Kom Hansje, kom eens hier.”

Vaders tranen rolden het kind op het hoofd.

Greta zag het bij het schijnsel van het licht, dat zij zoo juist had aangestoken.

„Zeg Andries, welk een verschil; gisteren en heden, niet waar?”

Hij knikte met het hoofd.

„Maar het moet nooit meer gisteren worden!”

„Dat geve God!”

Uit het Duitsch.

J. H. v. R.

OUDE TRANT EN NIEUWE STIJL.

III.

Nu kenmerkt echter de Noorsche literatuur zich nog door iets anders, dat veelal met den natuurlijken toestand des lands in nauw verband staat.

Een natuur met zoo scherpe tegenstellingen als b.v. een nachtelooze zomer en een daglooze winter, een land van Noorderlicht en sneeuw, maar ook van zon en bloemen, een grond met steile bergen, diepe afgronden, woestenijen, wilde wateren, sombere bosschen, moet wel de verbeelding treffen. Zoo wordt verklaarbaar, hoe duizend en meer jaren geleden, de Noren alles in de natuur als begraafd met bewust leven, met macht tot werken en inwerking beschouwden. Dus ontstond de diepzinnige Noorsche goden- en fabelleer, die wij nog kennen, ja ook nog onder ons terugvinden, wijl wij met de Noren van één stam zijn.

Thor, Odin, Balder zijn goden en natuurkrachten tevens. Als Thor zijn hamer werpt, dondert het. Balder is de lente. Een groote eik draagt heel de wereld; een eekhoorn klimt er langs. De regenboog is de brug der goden; een arend hun bode; de raaf ongeluksprofeet en krijgsteeken tegelijk. Zon en maan zijn goden en hebben hun feesten: zoo b.v. het Joelfeest. De dagen der week heeten naar de goden. De Donderdag is de dag van den Dondergod, Thor, Thorsdag, (in 't Engelsch nog Thursday.) Nornen, Elven, Hulden, Kabouters, Dwergeren en andere geestelijke wezens bevolken de bosschen en holen en werken op het leven der menschen in. Alles in de schepping leeft mee, oefent invloed.

Nu is deze heidensche beschouwing door het Christendom wel als godsdienst te niet gedaan, maar in de gedachtenwereld bleef zij tot nu toe, in een veel sterker mate dan b.v. bij ons, die er ook wat nuchter voor zijn. In de Noorsche boeken spelen nog vaak geesten en bovenaardsche wezens en hun invloed een rol van beteekenis, al is het slechts als zinnebeeld of beeldspraak. Soms wordt dat bovennatuurlijke zóó vermengd met het aardsche, het verbeeldingsgewrocht met de werkelijkheid, dat de lezer zich vraagt, waar het eene eindigt en het andere begint. Zelfs in de Christelijke werken vertoont zich die trek min of meer.

Wel vindt men in onze letterkunde en die van andere volken iets soortgelijks, doch dit ligt dan vele eeuwen achter ons, en is zelfs voor de meesten niet meer vatbaar. In 't Noorden is dat anders, en dit schijnbaar nieuwe boeit hier velen. Het geheimzinnige trekt altijd aan. Dat bewijzen de vertalingen uit het Noorsch ook.

Nu kan men deze dooreenwarring van fantasie en wezenlijkheid voor iets heel onschuldigs houden, doch feitelijk is het niet zoo.

Voorreest geeft het alle aanleiding tot wat onze vaders „Superstitie” heetten, d. i. Bijgeloof, zij het ook onbewust. Dat God en Hij alleen regeert, vernevelt er bij, en dat is allerminst goed in een tijd als deze, nu bijgeloof, Heidensche wijsheid en allerlei „ismen” weer op leven, en hun tempels onder ons stichten. Tevens geeft dat eigenlijk heidensch „bovennatuurlijke” een gevoel van onzekerheid. Men vraagt zich telkens af: wat beduidt dat nu? En is het raadsel opgelost, dan rijst van zelf de vraag, waartoe het nuttig was het op te geven, wijl er toch genoeg ongezochte raadsels in de wereld zijn!

Ook is dat zweven in twee werelden nu niet zoo geheel onschuldig; het werkt op jongeren en min ervarenen zeer verkeerd.

Eenigen tijd geleden ontving ik, gelijk vaak gebeurt, het handschrift van een boek, met verzoek mijn oordeel er over te willen uitspreken. 't Was het werk van een jong, blijkbaar ontwikkeld meisje. Zoodra ik van het grillig fantastisch stuk had kennis genomen, vermoedde ik iets, en dat vermoeden werd later *volkomen bevestigd*, toen ik